

О.О. Наумова

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та поведінкової економіки
Університет економіки та права «КРОК»*

Управління грошовими потоками підприємства

У статті узагальнено теоретичні підходи до дослідження управління грошовими потоками підприємства, висвітлено особливості здійснення етапів управління грошовими потоками, наведено систему показників ефективності управління грошовими потоками.

Ключові слова: управління, грошові кошти, грошові потоки підприємства.

Е.А. Наумова

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры маркетинга и поведенческой экономики
Университет экономики и права «КРОК»*

Управление денежными потоками предприятия

В статье обобщены теоретические подходы к исследованию управления денежными потоками предприятия и освещены особенности осуществления этапов управления денежными потоками, приведена система показателей эффективности управления денежными потоками предприятия.

Ключевые слова: управление, денежные средства, денежные потоки предприятия.

The enterprise's cash flow management

The paper are summarized the theoretical approaches to the research of the enterprise's cash flow management, the peculiarities of the implementation stages of cash flow management are illuminated, the system of enterprise's cash flow efficiency indicators are shown.

Keywords: management, cash assets, the *enterprise's cash flow*.

Постановка проблеми

Світова фінансово-економічна криза формує нові виклики перед підприємствами, вимагає вдосконалення технологій менеджменту, змушує спрямовувати грошові потоки до більш ефективних напрямів діяльності.

Для здійснення господарської діяльності підприємство завжди має потребу у грошових коштах. Під час фінансування ресурсів для ведення діяльності (наприклад, закупівля сировини, матеріалів, оплата праці, придбання основних засобів), сплати податків, зборів, внесків відбувається вибуття грошових коштів, а під час виконання грошових зобов'язань контрагентом (наприклад, оплата замовлень, інвестування) – надходження грошових коштів на рахунки підприємства. Обидва процеси утворюють рух грошових потоків підприємства. Величина грошових коштів та динаміка руху грошових потоків характеризують міру платоспроможності підприємства, яка має бути під постійним пильним наглядом керівництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Еволюції підходів до дослідження сутності грошових потоків присвячені праці вчених О. Бородина [3], І.В. Ішиної [3], Н. Наточєвої [3],

А. Сорочайкіна [3], аналіз етапів управління грошовими потоками підприємства у своїх працях висвітлили Д. Аллен [7], Т. Воронченко [4], І. Панюкова [5], А. Харсеєва [6], в працях І. Бланка [2] зосереджено увагу на впливі управління грошовими потоками на фінансові результати діяльності підприємства. В науковому дослідженні С. Антіпіна [1] запропонована система показників ефективності управління грошовими потоками підприємства.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Проведений нами аналіз наукових праць показав, що науковцями в недостатній мірі приділено увагу комплексному підходу до вирішення проблем управління грошовими потоками підприємства, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження, а відтак зумовило вибір нами аналізу науково-практичних аспектів реалізації управління грошовими потоками підприємства.

Формулювання цілей статті

Метою даної роботи є розробка методичних положень аналізу етапів управління грошовими потоками підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Оптимальне управління грошовими потоками забезпечує збалансованість фінансово-господарської діяльності підприємства, що безпосередньо впливає на досягнення економічної мети діяльності підприємства. Тому при проведенні аналізу грошових потоків важливим є врахування генерування грошових потоків всіма суб'єктами, з якими взаємодіє у своїй діяльності підприємство.

Д. Аллен [7] вважає, що аналіз грошових потоків має проводитися з врахуванням фінансового та господарського аспектів. З фінансової точки

зору підприємство взаємодіє з такими стейкхолдерами, які генерують грошові потоки, як:

- 1) кредитори – надають підприємству кредити і одержують винагороду у вигляді відсотків за користування кредитними коштами;
- 2) власники – надають підприємству капітал і отримують винагороду у вигляді дивідендів;
- 3) державна фіскальна служба – стягує податки, збори, внески та інші платежі.

З точки зору господарського аспекту грошові потоки підприємства генеруються внаслідок взаємодії з такими учасниками, як [7]:

- 1) замовники – сплачують підприємству грошові кошти за товари, роботи, послуги;
- 2) постачальники – отримують від підприємства грошові кошти за поставлені товари, роботи, послуги;
- 3) державна фіскальна служба – отримує від підприємства сплату податкових зобов'язань з податку на додану вартість у разі перевищень їх суми над податковим кредитом;
- 4) працівники – отримують від підприємства заробітну плату та інші платежі, пов'язані з виконанням ними трудових обов'язків.

Відсутність руху фінансових ресурсів у вигляді грошових коштів пов'язане з певними втратами підприємства. Умовно їх величину можна оцінити розміром упущеної вигоди від участі в певному доступному інвестиційному проекті. Т. Воронченко [4] вказує, що керівництво підприємства повинно враховувати дві взаємовиключні обставини – підтримання поточної платоспроможності підприємства й одержання додаткового прибутку від інвестування вільних грошових коштів. Одним з основних завдань управління грошовими потоками підприємства є оптимізація їх середнього поточного залишку [4, с. 46].

Управління грошовими потоками підприємства покликано виконувати такі завдання, як: визначення оптимального обсягу грошових коштів на

певну дату, аналіз структури джерел грошових коштів та їх співвідношення, аналіз платоспроможності підприємства, інвестування грошових коштів та запозичення грошових коштів у коротко- та довгострокових періодах тощо.

Вчений І. А. Бланк стверджує, що управління грошовими потоками сприяє [2]:

- 1) формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, що є джерелом прибутку;
- 2) забезпеченню фінансової збалансованості підприємства в процесі його стратегічного розвитку;
- 3) підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства;
- 4) оптимізації потреб підприємства в позиковому капіталі;
- 5) прискоренню оборотності капіталу підприємства;
- 6) зниженню міри ризику неплатоспроможності підприємства;
- 7) одержанню додаткового прибутку, що генерується безпосередньо грошовими активами підприємства.

Узагальнення поглядів на дослідження аналізу грошових потоків підприємства у науковій літературі дає змогу виокремити їх у дві групи підходів:

- 1) статичний підхід – проведення аналізу збалансованості грошових коштів підприємства у певний момент часу;
- 2) динамічний підхід – проведення аналізу динаміки грошових потоків підприємства за визначений період часу.

Вчені О.І. Бородин [3], І.В. Ішина [3], Н.М. Наточєєва [3], А.М. Сорочайкін [3] запропонували систематизацію відмінних рис між статичним та динамічним підходами до дослідження грошових потоків підприємства, які викладено у таблиці 1. Застосування даних методичних положень дозволяє втілювати на практиці ефективніше прогнозування, планування, організацію та контроль за грошовими потоками підприємства, своєчасно реагувати на виклики навколишнього середовища.

Характеристики підходів до дослідження грошових потоків підприємства

Критерій дослідження грошових потоків підприємства	Статичний підхід	Динамічний підхід
Об'єкт дослідження	Статична величина запасу грошових коштів підприємства	Рух, зміна грошових коштів підприємства за визначений інтервал часу (грошовий потік)
Час аналізу	Станом на звітну дату	Часовий інтервал
Методологічна основа дослідження	Опис показників стану грошових коштів на звітну дату	Опис функціонування підприємства в динаміці з врахуванням сукупності факторів, які чинять вплив на рух і трансформацію грошових коштів
Інформаційна база дослідження	Фінансова і статистична звітність, що відображає поточні показники господарської діяльності підприємства (наприклад, баланс, звіт про прибутки і збитки тощо)	Специфічна звітна документація, що відображає рух грошових коштів підприємства (наприклад, звіт про рух грошових коштів)
Результат проведеного дослідження	Оцінка фінансового стану підприємства на звітну дату	Оцінка фінансового стану та причин, які лежать в його основі й обумовлюють такий стан підприємства

Джерело: складено за даними [3, с. 128].

Управління грошовими потоками підприємства зводиться до таких основних етапів, як [3, 4, 5]:

- 1) планування обсягу грошових потоків по їхніх окремих видах;
- 2) знаходження рівноваги між обсягом надходжень та витрат грошових коштів;
- 3) визначення оптимального залишку грошових коштів.

Планування обсягу грошових потоків вимагає від фінансового менеджера визначення майбутніх та поточних джерел грошових коштів, їх розміру та строків надходження або вибуття, обґрунтування доцільності витрат за видами господарських операцій, прогнозування прострочення виконання грошових зобов'язань, розрахунку розміру майбутніх фінансових потреб підприємства.

Для реалізації функції планування на підприємстві доцільним є

запровадження розробки не лише річного плану грошових потоків підприємства, а й більш детального короткострокового місячного плану, що сприятиме покращенню контролю за платіжною дисципліною. Короткостроковий план будується на даних, що охоплюють інформацію про залишки на рахунках та касі підприємства, відомості стану виконання договорів підприємства, актів взаєморозрахунків з контрагентами, оплати рахунків-фактури, придбання або поставки товарів (виконання робіт, надання послуг), документів з нарахування та виплати заробітної плати, нарахування та сплати податкових зобов'язань.

Знаходження рівноваги між обсягом надходжень та витрат грошових коштів викликано потребою досягнення балансу, що виникає внаслідок дефіциту або профіциту грошових коштів підприємства та унеможливлення неплатоспроможності підприємства. На даному етапі здійснюється пошук резервів, які зменшать залежність підприємства від зовнішніх фінансових джерел. Дефіцит грошових коштів відображається у скороченні ліквідності та зростанні неплатоспроможності підприємства. Виправданим видається створення резервного фонду грошових коштів на підприємстві для уникнення утворення дефіциту грошових коштів. В умовах банківської кризи, коли введення тимчасової адміністрації банку призводить до замороження поточних рахунків підприємства, що відображається на порушенні грошових зобов'язань перед контрагентами, економічно обґрунтованим є розподіл грошових коштів підприємства між декількома поточними рахунками, відкритими у системоутворюючих банках України.

Для збалансування дефіцитних грошових потоків підприємства застосовують фінансові заходи, що прискорюють залучення грошових коштів та уповільнюють грошові розрахунки з контрагентами. Серед таких заходів виділимо найбільш поширені:

- 1) укладання договорів відступлення прав вимоги за господарськими договорами, відповідно до яких за плату до нового кредитора переходить право грошової вимоги стягнення заборгованості за договором. В такий

спосіб підприємство врегулює дебіторську заборгованість, що дозволяє швидко отримати частину боргу за простроченими зобов'язаннями контрагента;

2) повна передплата за товари (роботи, послуги) із наданням гнучких знижок;

3) скорочення строків товарних кредитів;

4) збільшення строків виконання зобов'язань перед контрагентом і збільшення тривалості позовної давності відповідно до ст. 259 Цивільного кодексу України;

5) придбання основних засобів за договорами лізингу тощо.

Профіцит грошових коштів, у свою чергу, виникає через накопичення грошових коштів на рахунках. Профіцит грошових коштів здатний спричинити зниження оборотності капіталу, рентабельності активів внаслідок неефективного використання грошових коштів, інфляційних втрат та упущеної вигоди від незадіяних у короткострокових вкладеннях грошових коштів, що знаходяться на залишках рахунків підприємства.

І.В. Панюкова [5] рекомендує врівноваження дефіцитного грошового потоку підприємства декількома способами, насамперед: залученням додаткового власного або позикового капіталу, вдосконаленням управління оборотними активами, позбавленням від непрофільних позаоборотних активів, скороченням інвестиційних програм підприємства, зниженням витрат підприємства, врегулюванні дебіторської заборгованості. Профіцит грошових коштів урівноважується за рахунок зростання інвестиційної активності підприємства, розширення або диверсифікації діяльності, оновлення основних засобів, придбання фінансових активів [5, с. 39].

Дещо іншого методичного підходу дотримується Харсеева А.В. [6], яка пропонує методи оптимізації профіциту грошових потоків, які пов'язані в основному з активізацією інвестиційної діяльності підприємства, зокрема це: збільшення обсягу розширеного відтворення операційних позаоборотних активів, прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів та

початку їх реалізації, активне формування портфеля фінансових інвестицій, дострокове погашення довгострокових кредитів [6, с.331].

На етапі управління оптимальним залишком грошових коштів підприємства головним завданням є визначення такого мінімального обсягу грошей, який є необхідним і достатнім для поточного виконання зобов'язань перед контрагентами та сплати податкових зобов'язань до державного та місцевих бюджетів, а також формування резерву грошових коштів на непередбачувані витрати.

Насамкінець відзначимо, що управління грошовими потоками має базуватися на системі показників ефективності такого управління для оперативного прийняття рішень керівництвом підприємства.

С. Антіпін рекомендує для оцінки ефективності управління грошовими потоками підприємства керуватися такою системою показників [1, с. 218]:

1) показники ефективності основної діяльності: рентабельність продажів, коефіцієнт оборотності активів;

2) показники, що відображають співвідношення фінансування господарської діяльності: коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт маневрування, коефіцієнт фінансового левериджу;

3) показники, що характеризують галузеву специфіку діяльності підприємства: тривалість фінансового та виробничо-технологічних циклів, обсяги та строки виплат контрагентам.

Застосування систематичного аналізу даних показників дозволяє фінансовим менеджерам оперативно приймати оптимальні управлінські і не допускати погіршення стану діяльності підприємства.

Висновки

Підсумовуючи проведене нами узагальнення наукових теоретико-методичних положень, робимо наголос, що управління грошовими потоками підприємства безпосередньо впливає на розвиток та досягнення мети діяльності підприємства. Зауважуємо, що у короткостроковій перспективі

управління грошовими потоками позначається на платоспроможності підприємства, на швидкому пристосуванні до умов навколишнього середовища, а в довгостроковому періоді ефективно управління грошовими потоками закладає основу для формування збільшення вартості активів підприємства.

Література

1. Антипин С. Модели интегрального показателя оценки эффективности управления денежными потоками / С. Антипин // Журнал «Риск: ресурсы, информация, снабжение, конкуренция». – 2010. – №3.2. – с. 215-219.
2. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 736 с.
3. Бородин А.И. Эволюция подходов к определению денежных потоков предприятия /А.И. Бородин, И.В. Ишина, Н.Н. Наточеева, А.Н. Сорочайкин // Вестник самарского государственного университета. – 2013. - №1(102) . – с. 125-131
4. Воронченко Т.В. Прогнозирование и анализ движения денежных потоков / Т.В. Воронченко // Журнал «Экономический анализ: теория и практика». – 2010. - №4. – с. 46-51.
5. Панюкова И.В. Управление денежными потоками / И.В. Панюкова // Вестник Таганрогского института управления и экономики. – 2011. - №1. – с. 38-41.
6. Харсеева А.В. Оптимизация денежных потоков как элемент управления устойчивостью финансового состояния организации / А.В. Харсеева // Журнал «Теория и практика общественного развития». – 2011. - №7. – с. 329-334
7. Allen D. Strategic financial management: understanding cash flow / D. Allen // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cimaglobal.com/Thought-leadership/Newsletters/Insight-e->

magazine/Insight-2012/Insight-January-2012/Strategic-financial-
management-understanding-cash-flow/